

מצוה ל"א - שילוח טמאים

מצוה ל"א היא שצונו לשלוח הטמאים מן המחנה, והוא אמרו יתעלה "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב". וזה המחנה הוא מחנה שכינה שחוצה לו לשכות העזרה, כמו שבארנו בתחלת סדר טהרות מפירוש המשנה. וכתוב בספרי "וישלחו מן המחנה" אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה. וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר והוא אמרו "וכי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה", רוצה לומר מחנה שכינה. ולשון מכילתא "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה", בעשה, ומנין בלא תעשה, תלמוד לומר "ולא יטמאו את מחניהם". ובספרי "ויצא אל מחוץ למחנה", מצות עשה.

פירוש המצוה

מצוה ל"א היא שצונו - כל בית ישראל - לשלוח הטמאים לסוגיהם מן המחנה - שהוא מקום קדוש, והוא אמרו יתעלה (במדבר ה', ב'): "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש". וזה המחנה הוא מחנה שכינה - הפסוק נאמר במדבר, ובמהדורת הרב קאפח ובמהדורת פרנקל הוסיפו: "ודומה לו לדורות העזרה", ובספרים שלנו: שחוצה לו לשכות העזרה, כמו שבארנו בתחלת סדר טהרות מפירוש המשנה - במסכת כליים, במשנת "עשר קדושות הן" (פ"א מ"ח). וכתוב בספרי (נשא, א'): "וישלחו מן המחנה" אזהרה לטמאים שלא יכנסו למקדש בטומאה - שכן בביטוי "וישלחו" כלול גם האיסור להכנס. וכבר נכפל זה הצווי - שלא להיות במקדש בטומאה - בלשון אחר, והוא אמרו (דברים כ"ג, י"א): "כי יהיה בך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה", רוצה לומר במילה "למחנה" - מחנה שכינה. ולשון מכילתא לפנינו הוא בספרי זוטא (ה', ב'): "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה", בעשה - הרי זו מצות עשה, ומנין שעובר גם בלא תעשה, תלמוד לומר "ולא יטמאו את מחניהם" - הרי זה לאו. ובספרי (כי תצא, מ"ה): "ויצא אל מחוץ למחנה" - האמור בבעל קרי, הרי זה מצות עשה.

מקורות המצוה בתורה

במדבר ה', א'-ד'

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. צוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ מִן הַמַּחֲנֶה כָּל צְרוּעַ וְכָל זָב וְכָל טָמֵא לְנֶפֶשׁ. מִזְכָּר עַד נִקְבָּה תִשְׁלְחוּ אֶל מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה תִשְׁלְחוּם וְלֹא יִטְמְאוּ אֶת מַחֲנֵיהֶם אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׂכֵן בְּתוֹכָם. וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתָם אֶל מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה כֵּן עָשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל.

ויקרא י"ג, מ"ו

כָּל יְמֵי אֲשֶׁר הִנְגַע בּוֹ יִטְמָא טָמֵא הוּא כְּדָד יֵשֵׁב מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה מוֹשְׁבּוֹ.

דברים כ"ג, י'-ט"ו

כִּי תֵצֵא מַחֲנֶה עַל אֹיְבֶיךָ וְנִשְׁמַרְתָּ מִכָּל דְּבַר רָע. כִּי יִהְיֶה כָךְ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טְהוֹר מִקְרָה לְיָלֵה וַיֵּצֵא אֶל מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֵא אֶל תוֹךְ הַמַּחֲנֶה. וְהָיָה לַפְּנוֹת עָרֵב יִרְחֹץ בְּמַיִם וַיִּכְבֹּא הַשֶּׁמֶשׁ יָבֵא אֶל תוֹךְ הַמַּחֲנֶה. וַיֵּד תִּהְיֶה לְךָ מַחֲוֵץ לַמַּחֲנֶה וַיֵּצֵאתָ שָׁמָּה חוּץ. וַיִּתֵּד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֵנֶיךָ וְהָיָה בְּשִׁבְתְּךָ חוּץ וְחִפְרָתָהּ בָּהּ וְשִׁבְתָּ וְכִסִּיתָ אֶת צַעֲתְךָ. כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מִתְהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מַחֲנֶה לְהַצִּילְךָ וְלָתֵת אֹיְבֶיךָ לְפָנֶיךָ וְהָיָה מַחֲנֶיךָ קְדוֹשׁ וְלֹא יִרְאֶה כָךְ עֲרֹנֹת דְּבַר וְשֵׁב מֵאֲחֵרֶיךָ.

העניינים המתבארים במצוה

דין שילוח טמאים ממחנה שכינה: שלש מחנות יש, וכל טמא לפי חומרת טומאתו משתלח רחוק יותר ממחנה שכינה. אין דין עצמי למחנה לוויה ולמחנה ישראל.

הלכות בית הבחירה והלכות ביאת המקדש: בשתי הלכות אלו הביא הרמב"ם דין שילוח טמאים. בהל' בית הבחירה שילוח טמאים הוא מצד מורא מקדש, ובהל' ביאת המקדש הוא מצד ריחוק הטומאה מהמקדש שלא לטמאו. במדרשי תנאים מבוארות שתי בחינות אלו. בספרי זוטא מקור להל' בית הבחירה ובספרי מקור להל' ביאת המקדש. הבחינה העצמית לכל מחנה ומחנה מתבארת בהל' בית הבחירה, והבחינה המשותפת זו למעלה מזו מתבארת בהל' ביאת המקדש. שתי בחינות אלו שייכות לעצם המושג "קדושה", ולכן מופיעות גם בקדושת הזמן. משמעותן של שתי בחינות אלו ל"שני דינים" במצות שילוח טמאים. במשנת תנאים גם מתבאר שבמצוה זו יש חלק ליחידים והוא מצד מורא מקדש, ויש חלק לציבור והוא מצד ביאת המקדש.

דין בעל קרי: יש מחלוקת אם בעל קרי משתלח או שיכול להשאר ולטבול במקום. שיטת הרמב"ם שאין צריך לשלחו.

מחוסר כפורים: המיוחד בו שאינו מביא טומאה ואף על פי כן אינו נכנס מעזרת ישראל ולפנים, על כן סגנון ההלכה בעניינו שונה.

מדות שהתורה נדרשת בהן: הדרשה בספרי בנויה על המדה "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". משמעות המדה והקשר שלה לשילוח טמאים. בספרא דרשו גם בבנין אב משני כתובים על המצוה מיד ולדורות.

דין שילוח טמאים ממחנה שכינה

לשון הרמב"ם בספר המצוות:

מצוה ל"א היא שצונו לשלוח הטמאים מן המחנה והוא אמרו יתעלה "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב". וזה המחנה הוא מחנה שכינה.

לשון הרמב"ם בהל' ביאת המקדש פ"ג ה"א, ב':

מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש שנאמר "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש".

זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה, שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים.

ובהמשך דבריו בה"י:

וכשם ששילוח טמאים מן המקדש בעשה, כך אם נכנסו עוברים בלא תעשה, שנאמר "ולא יטמאו את מחניהם", זה מחנה שכינה.

משמע מדברי הרמב"ם שמצות השילוח היא מן המקדש שהוא מחנה שכינה. לכאורה הדברים באים לאפוקי שאר מחנות - מחנה לוי ומחנה ישראל - ממצוה זו. ואין לומר כן, שהרי מפורש שהמצוה כוללת שילוח מצרוע מג' מחנות וזב משתי מחנות, כמו שאמר הרמב"ם שם ה"ב, ג':

שומע אני שהמצרוע והזב וטמא מת שלשתן במקום אחד, תלמוד לומר במצרוע "בדד יושב מחוץ למחנה מושבו", זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים, מה מצרוע שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו, אף כל שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו. לפיכך משלחין את המצרוע חוץ לג' מחנות שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בביאה, מה שאין הזב מטמא. ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי מחנות שהוא חוץ להר הבית...

גם בחלק ההלכה של "לא תעשה" הביא הרמב"ם שם בה"ח, ט':

הטמא המשולח מהר הבית אם נכנס עובר בלא תעשה שנאמר "ויצא מחוץ למחנה" זה מחנה שכינה, "ולא יבוא אל תוך המחנה" זה מחנה לוי, וכן מצרוע שנכנס לירושלים לוקה... נכנס המצרוע להר הבית לוקה שמונים.

הכסף משנה בהלכה י' הקשה בדומה לזה וזו לשונו:

אך מה שכתב זה מחנה שכינה דמשמע לכאורה דאתא למעוטי שאר מחנות שאינו לוקה עליהם קשה דמהי תיתי לן, דקרא סתם איירי, משמע דאכולהו מחנות קאי. ואין לומר דמדכתיב "ולא יטמאו את מחניהם אשר אני שוכן

בתוכם" משמע דמחנה שכינה דוקא קאמר דעבר עליו בלא תעשה ולא על שאר מחנות, שיקשה לזה ממה שכתב רבינו לעיל בפרק זה והוא שנוי בתוספתא נכנס המצורע להר הבית לוקה שמונים. ואפשר לומר ד"מזן המקדש" דנקט רבינו מקום המקודש קאמר וכל המחנות בכלל.

תשובתו ש"מקדש" היינו מקום המקודש צריכה עיון, שלא משמע ברמב"ם כדבריו, ובכל מקום שאמר "מקדש", דווקא מקדש קאמר, ולא מקום מקודש. כתב על זה בספר "דבר שבמנין":

ונראה בזה, כי דעת רבינו היא שמצות שילוח זב וזבה ממחנה לוייה, ומצוה ממחנה ישראל, העיקר הוא כדי להרחיקם ממחנה שכינה, ולפי חומר טומאתם החמירה תורה בהרחקתם. וזהו היסוד לכלל "כל שטומאתו חמורה שילוחו חמור משל חברו".

נראה שזה עומק הלימוד במידה של "כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא". שכן מצוה היה בכלל כל הטמאים, שכולם יש להם כלל אחד: ריחוק טומאה ממחנה שכינה, והוא יצא מן הכלל שכן נאמר בו (ויקרא י"ג, מ"ו): "בְּדֶד יֵשֵׁב מְחוּץ לְמַחֲנֵה מוֹשְׁבוֹ". יציאה זו לא באה להוציאו מן הכלל, אלא נשאר הוא בכלל כל הטמאים והוא בא ללמד שכל שטומאתו חמורה - ריחוקו ממחנה שכינה גדול יותר.

הרי לנו שהמצוה אחת היא, לשלח טמאים ממחנה שכינה, וריחוק משאר המחנות בכלל זה, שכל שטומאתו חמורה צריך להתרחק יותר מחנות ממחנה שכינה. וכן משמע בלשון הרמב"ם בשורש השביעי, הקובע "שאיך ראוי למנות דקדוקי המצות":

ובעבור שנעלם מזולתנו השרש הזה במצות צרעת שמנה אחת עשרה מצות. ולא ידע כי הם מצוה אחת ושכל מה שנוזכר בכתוב אמנם הוא דקדוק ותנאי. ובאור זה שהוא הורה לנו שצרעת אדם יטמאנו וישוב טמא ויתחייב לו מה שיתחייב לטמאים מהרחק המקדש וקדשיו ולצאת חוץ למחנה שכינה.

אף שמדבר על צרעת, הגדיר את המצוה "לצאת חוץ למחנה שכינה", אלא שבצרעת צריך לצאת חוץ למחנה שכינה ג' מחנות.

וכן כתב במצות עשה ק"ט, שהיא המצוה לטבול על מנת להטהר. במצוה זו חידש הרמב"ם שאין מצוה חיובית להטהר, אלא כל הרוצה להכנס למקדש או לאכול קדשים צריך להטהר, אבל אם ירצה להשאר בטומאתו רשאי, וזו לשונו שם:

אבל מי שירצה שישאר בטומאתו ולא יכנס זמן רב למחנה שכינה הרשות בידו.

הרי כלל כל הטומאות באיסור כניסה למחנה שכינה.

הלכות בית הבחירה והלכות ביאת המקדש

בשני מקומות ב"ד החזקה הביא הרמב"ם דין שילוח טמאים. האחד בהלכות בית הבחירה בפ"ז הי"א, הפותח במילים: "מצות עשה ליראה מן המקדש", והשני בהלכות ביאת המקדש פ"ג, העוסק בשילוח טמאים מן המקדש. זו לשונו בהל' בית הבחירה:

שלש מחנות היו במדבר, מחנה ישראל והוא ארבע מחנות, ומחנה לוייה שנאמר בה "וסביב למשכן יחנו", ומחנה שכינה והוא מפתח חצר אהל מועד ולפנים.

וכנגדן לדורות, מפתח ירושלים עד הר הבית כמחנה ישראל, ומפתח הר הבית עד פתח העזרה שהוא שער ניקנור כמחנה לוייה, ומפתח העזרה ולפנים מחנה שכינה, והחיל ועזרת הנשים מעלה יתירה בבית עולמים. כל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות, ומה היא קדושתה שמביאין ממנה העומר ושתי הלחם והביכורים מה שאין מביאין כן משאר ארצות. עשר קדושות הן בארץ ישראל וזו למעלה מזו, עיירות המוקפות חומה מקודשות משאר הארץ שמשלחין מתוכן את המצורעים ואין קוברין בתוכן מת...

ירושלים מקודשת משאר העיירות המוקפות חומה, שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנים מחומתה...
הר הבית מקודש ממנה שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם...

ובהל' ביאת המקדש כתב:

מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש שנאמר "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש".

זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים, שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת שלשתן במקום אחד, תלמוד לומר במצורע "כרד ישב מחוץ למחנה מושבו" זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים, מה מצורע שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו, אף כל שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו, לפיכך משלחין את המצורע חוץ לשלש מחנות שהוא חוץ לירושלים, מפני שהוא מטמא בכיאה, מה שאין הזב מטמא.

ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי מחנות שהוא חוץ להר הבית, מפני שהן מטמאין המשכב והמושב אפילו מתחת האבן מה שאין המת מטמא...

וכשם ששילוח טמאים מן המקדש בעשה כך אם נכנסו עוברים בלא תעשה, שנאמר "ולא יטמאו את מחניהם" זה מחנה שכינה.

יש להתבונן בהבדלי התוכן והסגנון שביין הלכות בית הבחירה ובין הלכות ביאת המקדש.

א. בהל' בית הבחירה כתב הרמב"ם שמצורעין משתלחין מעיירות מוקפות חומה ואילו בהל' ביאת המקדש כתב הרמב"ם שהם משתלחין מירושלים, ולא הזכיר עיירות מוקפות חומה.

ב. בהל' בית הבחירה כתב הרמב"ם שאין הטמאים נכנסים אל מקומות הקודש, כל מקום לפי מדרגתו, ובהלכות ביאת המקדש כתב הרמב"ם שהטמאים משתלחים ממקום הקודש. לדוגמא, בהל' בית הבחירה כתב:

הר הבית מקודש ממנה שאין זבין וזבות נדות ויולדות נכנסין לשם...

ובהל' ביאת המקדש כתב:

ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי מחנות שהוא חוץ להר הבית.

ג. בדוגמא הנזכרת, בהל' בית הבחירה קרא הרמב"ם למקום "הר הבית" בלבד, ואילו בהל' ביאת המקדש כתב:

חוץ לשתי מחנות שהוא חוץ להר הבית.

בהל' בית הבחירה מביא הרמב"ם הלכות אלו כחלק ממורא מקדש. תוקף יראת הקודש היא על פי מדרגות הקדושה. ככל שמעלת הקדושה עליונה יותר, כך גדולה יותר הגבלת הכניסה של טמאים למקום. מדרגות הקדושה באות לידי ביטוי בדינים המיוחדים לכל מקום ומקום. כך לשון הרמב"ם במורה נבוכים (ח"ג פמ"ה):

וכן פשוט הוא כי הדירוג הזה במעלות, שעשו להר הבית דינים, ולחיל דינים, ולעזרת נשים דינים, ולעזרה דינים, וכך עד קדש הקדשים, כל זה תוספת רוממות והשראת יראה יתרה בלב כל הפונה לשם.

מצד מצות המורא מודגש האיסור להכנס בטומאה אל הקדושה. המצוה חלה על היחיד המצוה לירא מן המקדש. אף מדרגות הקדושה, כל אחת יש לה שם מיוחד והלכות מיוחדות. לא רק הריחוק מן המקדש קובע, כי אם הדינים המיוחדים, כגון מעשר שני בירושלים, וכהן גדול בקודש הקדשים¹.

¹ בהל' בית הבחירה קבע הרמב"ם שארץ ישראל אינה מכלל עשר קדושות זו למעלה מזו. בפיהמ"ש (כלים פ"א מ"ו) באר הרמב"ם שארץ ישראל מכלל הקדושות. נראה שכאן, כיון שמדובר על מורא המתבטא באיסור כניסה למקום קדוש, אין ארץ ישראל בכלל, שהרי אין איסור כניסה לארץ ישראל אפילו למצורעים. לכן אינה מכלל עשר הקדושות.

נראה שזה באור שאלת המשנה "ומה היא קדושתה", שכן אם אין איסור כניסה, במה מתבטאת הקדושה? והתשובה היא שמביאין ממנה עומר ושתי הלחם וביכורים שמגיעים אל המקדש. עשר הקדושות מתחילות בעיירות מוקפות חומה, שמשלחים מהם את המצורעים. כאן שייך לשון "משלחין", שכן מדובר במצורעים יושבי העיר, שאם נגעה בהם הצרעת משתלחין מן העיר. בענין זה פחות שייך לשון "אין נכנסין".

בהלכות ביאת המקדש נושא הפרק הוא מצות שילוח טמאים מן המקדש. עניינה של המצוה הוא שלא להביא טומאה למקום השכינה, כמו שנאמר (במדבר ה', ג'): "ולא יטמאו את מקניהם".

המצוה היא על הציבור מצד אחריותו לקדושת המקדש. על כן כתב הרמב"ם "משלחין"² בהלכות אלו, והכוונה היא על כלל ישראל.

המחנות הסובבים את המקדש הם בבחינת שומרים, וכל הקרוב יותר למקדש קדושתו גדולה ואיסור הכניסה אליו חמור יותר. בשמירה מן הטומאה, כל שטומאתו חמורה שילוחו חמור יותר ורחוק יותר. לכן מתאים לשון "חוץ לשלוש מחנות", "חוץ לשתי מחנות", שכן הדין נובע ממידת הריחוק ולא מן השם המיוחד - הר הבית או ירושלים. בהלכות אלו אין מקום לעיירות המוקפות חומה, שאף משלחין מהן את המצורעים, לא משום קדושת המקדש הם משתלחים. על כן בהלכות אלו לא הזכיר הרמב"ם דין עיירות מוקפות חומה. בהלכות בית הבחירה הזכיר הרמב"ם כמעלה הראשונה בעשר הקדושות.

שני דינים, אפוא, בשילוח טמאים. האחד מצד מורא מקדש, והוא המצוה על היחידים, והשני מצד מצות "ולא יטמאו את מחניהם" והוא מצוה על הציבור.³ "שני דינים" אף בג' מחנות. האחד, בהלכות בית הבחירה, כל מחנה יש לו שם והלכות המיוחדים לו. לא רק שילוח טמאים קובע את מדרגת הקדושה, כי אם דינים מיוחדים כאכילת מעשר שני בירושלים וכניסת כהן גדול לקדש הקדשים. השני, בהלכות ביאת המקדש, מספר המחנות מן המקדש קובע את מצות השילוח, ולא השם הפרטי של המחנה. לקמן נבאר משמעות "שני דינים" אלה.

מקור לדברי הרמב"ם במדרשי ההלכה

פרשת שילוח טמאים יפה נדרשת בספרי ובספרי זוטא. ניתן לראות בספרי מקור לדברי הרמב"ם בהלכות ביאת המקדש, ובספרי זוטא מקור להלכות בית הבחירה. זה לשון הספרי (נשא, א'):

"וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", שומעני ששלשתן במקום אחד, תלמוד לומר במצורע "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", מצורע היה בכלל ויצא מן הכלל ולימד על הכלל, מצורע שהוחמרה טומאתו וחמור שילוחו משילוח חברו, אף כל שהוחמרה טומאתו חמור שילוחו משילוח חברו. מכאן מנו חכמים למחיצות. כל שהזב מטמא מצורע מטמא, חמור מצורע שמטמא בביאה. כל שטמא מת מטמא הזב מטמא, חמור הזב שהוא מטמא תחת אבן מסמא. כל שטבול יום מטמא

² מלבד במחוסר כפורים, שכתב הרמב"ם שאינו נכנס לעזרה ויתבאר לקמן.
³ וכן כתב הר"ם ג' מצוה זו במנין הפרשיות המסורות לציבור (פרשה מ"ח), שכן הבין שזו מצוה המוטלת על הציבור.

טמא מת מטמא, חמור טמא מת שהוא מטמא את האדם. כל שמחוסר כיפורים פוסל טבול יום פוסל, חמור טבול יום שהוא פוסל את התרומה.

לשון הספרי הובאה בכסף משנה בהלכות ביאת המקדש (פ"ג ה"ב) כמקור לדברי הרמב"ם. הרמב"ם אף הביא את הלימוד על פי המידה שכל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד לא ללמד על עצמו יצא, כי אם ללמד על הכלל כולו יצא. אף שלא הזכיר הרמב"ם לשון מידה זו במפורש, הרי הביא את תוכן הדברים על פיה:

מצות עשה לשלח כל הטמאים מן המקדש שנאמר "וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש".

זה המחנה האמור כאן הוא מחנה שכינה שהוא מפתח עזרת ישראל ולפנים. שומע אני שהמצורע והזב וטמא מת שלשתן במקום אחד, תלמוד לומר במצורע "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", זה מחנה ישראל שהוא מפתח ירושלים ולפנים, מה מצורע שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו, אף כל שטומאתו חמורה חמור שילוחו משילוח חבירו.

מידה זו מבטאת את תוכן הלימוד. מצורע, זב וטמא מת, שייכים כולם לכלל אחד, והוא שלא לטמא את מחנה השכינה. על כן, אף כשיצא מצורע מן הכלל, ללמד שמחוץ למחנה מושבו ובדד ישב, לא כדי לצאת מן הכלל וללמד רק על עצמו יצא, כי אם ללמד על הכלל אליו שייך המצורע. איזה לימוד הוא מלמד? שחומרת השילוח היא על פי חומרת הטומאה. דווקא משום ששלושתן בכלל אחד הם, יש מקום להשוות את חומרת הטומאה שבהם, ולפי מידת חומרת הטומאה כך תהיה חומרת השילוח. זה היסוד הבונה את ההלכה של שילוח טמאים בהלכות ביאת המקדש.

זה לשון הספרי זוטא (ה', ב'):

"וישלחו... טמא", ישתלח טמא מת ממקום טבול יום וממקום מחוסרי כפרה, "וישלחו... זב", ישתלח זב ממקום טמא מת, "וישלחו... צרוע", ישתלח מצורע ממקום הזב. יכול כולם ישתלחו חוץ למחנה אחת, אמרת "צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה", ריבה כאן מחנה אחת, "אל מחוץ למחנה תשלחום", ריבה כאן שתי מחנות, "ולא יטמאו את מחניהם", ריבה כאן שלש מחנות. יכול כולן ישתלחו חוץ לשלש מחנות אפשר שהן נחלקין זה למקום זה וזה למקום זה וזה למקום זה, הא מה הדבר החמור שבכולן חוץ לשלש מחנות זה מצורע, והזב חוץ לשתי מחנות, וטמא מת חוץ למחנה אחת. מכאן נתנו חכמים מחיצות ואמרו עשר קדושות הן, ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות, ומה היא קדושתה שמביאין ממנה העומר ושתי הלחם והבכורים מה שאין מביאין כן מכל הארצות, ארץ כנען

מקודשת מעבר הירדן⁴ שארץ כנען כשירה לבית השכינה אין עבר הירדן
כשר לבית השכינה, ערי חומה מקודשות מן הארץ שמצורעין הולכין בכל
הארץ ואינם הולכין בערי חומה...

אף כאן ברור שזה המקור לצורה בה הביא הרמב"ם את הדברים בהלכות בית הבחירה.
בתחילה הביא דין ג' מחנות ומתוך כך המשיך בעשר קדושות (בית הבחירה פ"ז הי"א):

שלש מחנות היו במדבר, מחנה ישראל והוא ארבע מחנות, ומחנה לוייה
שנאמר בה "וסביב למשכן יחנו", ומחנה שכינה והוא מפתח חצר אהל
מועד ולפנים...

כל ארץ ישראל מקודשת מכל הארצות, ומה היא קדושה שמביאין ממנה
העומר ושתי הלחם והביכורים מה שאין מביאין כן משאר ארצות.

גם הלימוד של "מחנה... מחנה... מחנה" להביא ג' מחנות מתאים להלכות אלו, שכן
עשר קדושות שבארץ ישראל מלמדות שכל מקום יש לו גדר מיוחד. לא רק הריחוק מן
המקדש קובע, אלא המיוחד שבכל מקום (לדוגמא: עיירות מוקפות חומה מקודשות מכל
ארץ ישראל מצד עצמן ולא מצד קרבתן למקדש). ג' המחנות לשמותיהם ולעניינם מבטאים
יסוד זה. מחנה ישראל, מחנה לוייה ומחנה שכינה, כל אחד נתייחד לקהל מסוים וליעוד
מסוים, ומתוך יעוד זה בא גם האיסור להכנס אליו בטומאה, בהתאם לקדושת המקום.
להלן נעמיק בהבנת שתי הבחינות הללו במדרגות הקדושה ובמשמעותן, הבחינה שזו
למעלה מזו והבחינה של קדושה מיוחדת ועצמית לכל מחנה ולכל מדרגה.

"שני דינים" בקדושת המקום וקדושת הזמן

שתי בחינות יש אפוא בקדושת המחנות. האחת, שהקדושות הן זו למעלה מזו מצד הריחוק
ממקום הקודש. השנייה, שכל קדושה יש לה מציאות עצמית הקובעת לה שם ומדרגת
קדושה.

כשם שהדברים נוהגים בקדושת המקום, כך הם נוהגים בקדושת הזמן.
זו לשון הרמח"ל ב"דרך ה'" (חלק ד' פרק ז' סעיף ה', ו):

ואמנם גזרה החכמה העליונה להוסיף לישראל קידוש על קידוש, ונתנה
להם ימי קודש מלבד השבת, שבהם יקבלו ישראל מדריגות ממדריגות
הקידוש, אמנם כולם למטה ממדריגת השבת, השפעתו וקידושו.
והנה, כפי מדריגת השפעתם של הימים האלה, כן הוצרכנו לינתק מן העסק
העולמי, וכפי זה איסור המלאכות בהם. והיינו יום הכפורים למעלה מכולם,
ואחריהם ימים טובים, ואחריהם חולו של מועד, ואחריהם ראש חדש, ואין
בו ביטול מלאכה אלא לנשים, ואחר כל זה חנוכה ופורים, שאין בהם ביטול

⁴ אף מכאן משמע שמדרש זה מקור לדברי הרמב"ם, שכן הרמב"ם כתב: "כל ארץ ישראל מקודשת מכל
הארצות", ובמשנה נאמר בלי "כל". נראה שהרמב"ם לקח לשון זו מהמדרש, וכונתו שכל ארץ ישראל כולל
עבר הירדן, ולא רק ארץ כנען. כבר דנו ראשונים ואחרונים בחיוב מצוות אלו בעבר הירדן, והדברים ארוכים.

מלאכה, אלא הודאה בחנוכה, ושמחה גם כן בפורים. וכל זה כפי ערך השפע הנשפע והאור המאיר ההוא.

ואולם מלבד הקידוש הזה הנשער במדריגותיו כפי מדריגת קדושת הימים, יש עוד ענינים פרטיים מיוחדים לכל זמן מזמנים אלה כפי ענינו. ושרש כולם הוא סדר שסדרה החכמה העליונה, שכל תיקון שנתקן ואור גדול שהאיר בזמן מהזמנים, בשוב תקופת הזמן ההוא, יאיר עלינו אור מעין האור הראשון, ותחודש תולדת התיקון ההוא במי שקבלו. והנה על פי זה נצטוינו בחג הפסח בכל הענינים שנצטוינו לזכר יציאת מצרים, כי בהיות התיקון ההוא תיקון גדול מאד שנתקנו בו וכמו שזכרנו למעלה, הוקבע שבשוב תקופת הזמן ההוא יאיר עלינו אור מעין האור שהאיר אז, ותחודש בנו תולדת אותו התיקון, ועל כן נתחייבנו באותם הענינים כולם.

ועל דרך זה חג השבועות למתן התורה. וחג הסוכות לענין ענני הכבוד, אף על פי שאינו אותו הזמן בפרט, אלא שקבעה התורה חג זה לזכרון ענין זה, וכמו שכתוב, "כי בסוכות הושבתי וכו'". וכן חנוכה וכן פורים...

מועדי ישראל יש בהם שתי בחינות. האחת, שהם זה למעלה מזה בקדושה המתבטאת באיסור מלאכה. יום הכפורים אסור לגמרי במלאכה, ויום טוב מותר במלאכת אוכל נפש, וחול המועד מותר אף בדבר האבד ולצורך המועד, ובראש חודש הותרה מלאכה מלבד לנשים, וחנוכה ופורים מותרים במלאכה לגמרי.

והבחינה השנייה היא המיוחד שבכל מועד. מצות בפסח, סוכה בסוכות, נרות בחנוכה ומגילה בפורים.

הרי שיש ענין יסודי במדרגות הקדושה שיש בהן שתי בחינות.

משמעותם של "שני דינים" בקדושת המחנות

עמקם ופנימיותם של ג' המחנות מתבארת בדברי האחרונים. יש מהם שבארו את עומק מדרגות הקדושה זו למעלה מזו, ויש שבארו את עומק מדרגות הקדושה המיוחדות לכל מחנה. הרמ"ק⁵ מביא את צורת ג' המחנות תוך שהוא מבאר את המושג אי"ק המובא בספרים⁶. ראשית דבריו הוא מביא דברי בעל שערי אורה האומר:

אי"ק - אם אין א' אין י' ואם אין י' אין ק' וזה בסוד כהן לוי וישראל.

ביאור לדבריו: כשלישראל יש מאה (ק') הוא נותן ללוי מעשר שהם עשר (י') והלוי נותן לכהן מעשר מן המעשר - אחד (א'). כשאנו בוחנים את הדברים מן הפנים אל החוץ, הכהן

⁵ פרדס רמונים שער כ"ג פרק א', אי"ק.
⁶ תיקוני זהר תקונא רביעאה (י"ט ע"א).

הוא הנקודה הפנימית האחת, שהיא פנימיות המעשר הניתן ללוי, שהוא פנימיות המאה של ישראל. וזו לשון הרמ"ק:

כי ערך האחד אל העשר כערך העשר אל המאה, וכמו שהעשר הם ענפים מכסים על השורש, כן המאה הם ענפים מכסים את שרשם שהם לבוש אל השרש.

וזהו סוד כהן לוי ישראל בסוד מחנה ישראל לבוש אל מחנה לוי, מחנה לוי לבוש אל מחנה כהונה דהיינו מחנה שכינה, וזהו סוד כהנים בעבודתם ולוים לשירם ולזמרם וישראל למעמדם.

בהבנה זו ג' המחנות הם באופן שהחיצון לבוש לפנימי ממנו. מדרגת הקדושה באה למחנה מצד היותו לבוש לנקודה הפנימית הנותנת לו את קדושתו, ועד לקדש הקדשים שהוא פנימיות הכל ושם מקור הקדושה.

דרך אחרת בהבנת ג' מחנות יש בדברי מהר"ל (נצח ישראל פרק ד'):

...ויש בהיכל האדם ג' מחנות, ובכל אחד קדושה. הכח האחד הוא בכבוד, ונקרא כח טבעי, וממנו כחות ידועות, כח הזון והמגדל והמוליד, ודבר זה ידוע למי שעיין בדברים אלו. מחנה שניה הוא בלב, כח מיוחד וממנו כמה דברים, דהיינו נקימה ונטירה ושנאה וכמה דברים. מחנה שלישית במוח, וממנה המחשבה והזכרון והדעת. ואל זה נמשך צורת המקדש, שהיו גם כן בבית המקדש ג' מחנות, מחנה ישראל, מחנה לוי, מחנה שכינה. מחנה ישראל היא ירושלים. מחנה לוי היא הר הבית, כי שם נקרא מחנה לוי. מחנה שכינה העזרה וההיכל וקדש וקדשים.

בהבנה זו לכל מחנה יש תכונה מיוחדת וקדושה מיוחדת, ואין תכונתו נובעת מהיותו לבוש לפנימי ממנו. אף הרש"ר הירש בביאורו לתורה (במדבר ה', ב'-ג') מבאר את הפרשה בהבנה שלכל מחנה יש אופי המיוחד לו מצד עצמו, וזו לשונו:

אם נשוא עתה את משמעותם של שלושת סוגי הטמאים האלה, נראה שהם מקבילים לשלושת המחנות שהם משתלחים מהם. כבר ראינו שנגעי צרעת והדינים התלויים בהם הם אצבע אלהים המורה על השחתת חברתית. הרחקת המצורע נועדה לדאוג לטהרה חברתית, ומובן אפוא שהמצורע משתלח גם מחוץ למחנה ישראל.

זב וזבה קשורים לתחום הטהרה המינית, טהרת חיי המין היא החובה הראשונה המוטלת על כל אלה המבקשים להתעלות ברוחם ולהתקרב אל ה'. בתפיסת היהדות מעלה רוחנית אינה מעניקה חנינה על השחתת מוסרית, אלא כל הגדול מחברו בכשרון ובייעוד רוחני - גם הטהרה המוסרית הנדרשת ממנו היא חמורה יותר ומקיפה יותר... זו היא הרוח שהיתה מרפפת במחנה לוי, והיא המסומלת במצות שילוח זב וכו' ממחנה לוי...

אמיתה של תורה אומרת: "אין במות זכרך בשאול מי יודה לך" (תהילים ר'). לא המוות ולא הקבר הם חותמו של הקב"ה... האדם עצמו קרוב לה' עוד בחייו, בכח המוסרי של חירותו האלהית, שה' נפח באפיו... "כי לא שאול תודך מות יהלך" אלא "חי חי הוא יודך" (ישעיה ל"ח). זו הרינה היוצאת מתורת ישראל. האדם החי יודה לאלהים חיים, והוא ירחיק את מי שנטמא במת, ואת כל הטמאים הדומים לו כדוגמת מי שנטמא במגע שרץ ונבילה, כללו של דבר, כל מי שנטמא בטומאה הבאה לו מבחוץ על ידי מגע. את כל אלה הוא ירחיק מתחום מקדש ה'. טמא מת משתלח חוץ למחנה שכינה.

המצורע שייך לטומאה חברתית, ועל כן משתלח חוץ למחנה ישראל. זב, זבה, יולדת ונדה שייכים לתחום המשפחתי והמיני הנוגעים לצד האישי ועל כן משתלחים ממחנה לוויה ("עתה הפעם ילוה אישי אלי", בראשית כ"ט, ל"ד). טמא מת שייך לעצם החיים והקשר לאלהים חיים, ועל כן משתלח ממחנה שכינה.

ואלו ואלו דברי אלהים חיים.

היחידים והציבור בשילוח טמאים

גם בספרי וגם בספרי זוטא דרשו את סוף הפרשה (במדבר ה', ד'):

וַיַּעֲשׂוּ כֵן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁלְחוּ אוֹתָם אֶל מַחוּץ לַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה
כֵּן עָשׂוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

הכפילות ראויה להדרש, וכך דרשו בספרי (נשא, א'):

"ויעשו כן בני ישראל", להודיע שבחן של ישראל שכשם שאמר להם משה כן עשו, מה תלמוד לומר "כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל", מלמד שאף הטמאים לא עכבו.

ובספרי זוטא (ה', ד'):

"ויעשו כן בני ישראל וישלחו אותם", ר' אלעזר ברבי שמעון אומר אין במשמע אלא המשלחים לא הוצרכו, ומנין אף המשלחים לא הוצרכו, תלמוד לומר "כאשר דבר ה' אל משה כן עשו בני ישראל", הן מעצמן עשו, לא הוצרכו שיעשיאום משה ואהרן.

נראה ברור שחז"ל דרשו את הכפילות כשני דינים שיש במצוה זו. דין הציבור לשלח את הטמאים ודין היחידים לצאת ממקום הקודש וקל וחומר שלא להכנס אליו. מכאן לקח הרמב"ם להביא דין זה בשני מקומות. דין היחידים בתוך הלכות מורא מקדש אשר בהלכות בית הבחירה, ודין הציבור בהלכות ביאת המקדש.

דין בעל קרי

כתב הרמב"ם בספר המצוות:

וכבר נכפל זה הצווי בלשון אחר והוא אמרו "וכי יהיה בכך איש אשר לא יהיה טהור מקרה לילה ויצא אל מחוץ למחנה". רוצה לומר מחנה שכינה.

הפסוק בדברים (כ"ג, י"א) בשלמותו הוא:

פִּי יִהְיֶה בְּךָ אִישׁ אֲשֶׁר לֹא יִהְיֶה טָהוֹר מִקְרָה לַיְלָה וַיֵּצֵא אֶל מִחוּץ לַמַּחֲנֶה לֹא יָבֹא אֶל תּוֹךְ הַמַּחֲנֶה.

ודרשו בספרי (כי תצא, מ"ה):

"ויצא אל מחוץ למחנה" - זו מצות עשה.

"לא יבוא אל תוך המחנה" - זו מצות לא תעשה.

רבי שמעון התימני אומר: "ויצא אל מחוץ למחנה" - זה מחנה לויה.

"לא יבוא אל תוך המחנה" - זה מחנה שכינה.

ובגמ' פסחים (ס"ח ע"א) הגירסא שונה:

תני תנא קמיה דר' יצחק בר אבדימי: "ויצא אל מחוץ למחנה" - זו מחנה שכינה, "לא יבוא אל תוך המחנה" - זו מחנה לויה.

וכך פסק הרמב"ם בהל' ביאת המקדש פ"ג ה"ח:

הטמא המשולח מהר הבית אם נכנס עובר בלא תעשה, שנאמר "ויצא מחוץ למחנה" זה מחנה שכינה, "ולא יבוא אל תוך המחנה" זה מחנה לויה.

עוד אמרו בגמרא (פסחים ס"ז ע"ב):

אמר מר זב וכל זב - לרבות בעל קרי. מסייע ליה לרבי יוחנן, דאמר רבי יוחנן: מחילות לא נתקדשו, ובעל קרי משתלח חוץ לשתי מחנות.

מכל אלו משמע במפורש שבעל קרי משתלח חוץ למחנה לויה כמו זב, ויש בו מצות עשה של שילוח.

ויש לתמוה שבהלכות בהן פירט הרמב"ם את המשתלחים מהר הבית, הן בהל' בית הבחירה והן בהל' ביאת המקדש, לא כלל בעל קרי ביניהם, אלא נקט כלשון המשנה בכלים (פ"א מ"ח):

הר הבית מקודש ממנו שאין זבים וזבות נדות ויולדות נכנסים לשם.

נראה שבעל קרי מיוחד מבין כל הטמאים, שבטבילה בלבד הוא נטהר. על כן אין צריך לשלחו אלא טובל ונשאר במקום.

זה לשון הרמב"ם הל' בית הבחירה פ"ח ה"ז:

אירע קרי לאחד מהן, הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו, וטובל וחוזר ויושב אצל אחיו הכהנים עד שנפתחין השערים בבוקר יוצא והולך לו.

על כן אין דין שילוח לבעל קרי. אף על פי כן, אם נכנס בטומאתו להר הבית לוקה וכן אם אינו טובל, צריך לצאת מחוץ להר הבית. אמנם מה שהובא בגמ' פסחים ס"ז ע"ב שבעל קרי משתלח חוץ להר הבית, אפשר שזה לדעת רבי אליעזר בן יעקב המובאת במסכת מדות (פ"א מ"ט) אחר הדין הנזכר ברמב"ם על "אירע קרי לאחד מהן":

רבי אליעזר בן יעקב אומר במסיבה ההולכת תחת החיל, יוצא והולך לו בטדה.

וברמב"ם בפירושו המשנה מבאר:

ור' אליעזר בן יעקב אומר שאין טבול יום זה חוזר לבית המוקד, אלא יוצא מכל הר הבית, כי טדה הוא השער הצפוני משערי הר הבית כמו שנזכר לעיל בפרק זה. ואין הלכה כר' אליעזר בן יעקב.

דעת ראב"י היא שבעל קרי משתלח לחוץ ואינו רשאי לטבול ולהשאר עם אחיו הכהנים, ולשיטתו יש דין שילוח לבעל קרי, וזו הדעה המובאת בגמרא.

מחוסר כפורים

יש לדקדק בלשון הרמב"ם בפ"ג מהלכות ביאת המקדש. בפרק זה הביא מצות שילוח טמאים ופרט מצוה זו לפרטיה.

...לפיכך משלחין את המצורע חוץ לשלוש מחנות...

...ומשלחין זבין וזבות נדות ויולדות חוץ לשתי מחנות...

...החיל משלחין ממנו גוים וטמאי מת ובועלי נדות...

...עזרת הנשים משלחין ממנו טבול יום אבל לא מחוסר כיפורים, שמחוסר

כיפורים העריב שמשו...

בכל הדוגמאות הללו כתב הרמב"ם לשון משלחין. בהמשך ההלכות, בהגיעו לעזרת ישראל ולפנים כתב:

מעזרת ישראל ולפנים אפילו מחוסר כיפורים לא יכנס לשם שעדיין לא טהר טהרה גמורה.

יש לעיין מדוע שינה הרמב"ם לשונו במחוסר כפורים לומר עליו "לא יכנס", ולא כתב עליו שמשלחין אותו מחוץ למחנה, כמו בכל הדוגמאות דלעיל.

עוד הקשה הגר"ח (מובא בחידושי הגר"ח על הש"ס יבמות ע"ב ע"ב, בענין מחוסר כפורים, ובחידושי הגר"ז לזבחים י"ז) על דברי הרמב"ם בענין מחוסר כפורים, שלענין אכילתו קודש כתב הרמב"ם בהל' פסולי המוקדשין פי"ח הי"ד:

...והאוכל קדש אחר שטבל קודם שיעריב שמשו קודם שיביא כפרתו לוקה, ואינו חייב כרת שנאמר "וטומאתו עליו", עד שתהיה כל טומאתו עליו.

ובענין כניסה אל הקודש כתב בהל' ביאת המקדש פ"ג ה"ט:

אבל טמא מת או טבול יום שנכנס לעזרת נשים, או מחוסר כפורים שנכנס לעזרת ישראל, אף על פי שאינו לוקה מכין אותו מכת מרדות.

צריך להבין מה נשתנתה אכילת קודש שמחוסר כפורים לוקה עליה, מכניסה אל המקדש שאין מחוסר כפורים לוקה עליה. הגר"ח תירץ:

ונראה דחלוק איסור ביאת מקדש לטמאים, מאיסור אכילת קדשים. דהא דטמא אסור בקדשים אינו משום דמטמא (אותם), אלא דהתורה פסלה את הטמא מאכילת קדשים, וכל ששם טמא עליו אסור בקדשים, ולכך מחוסר כפורים אף על גב דאינו טמא גמור, וליכא מיתה, אבל כיון דיש עליו פסול טומאה אסרתו התורה בקדשים ולקי על אכילתו. אבל לענין ביאת מקדש הא דאסרינן טמאים להכנס הוא משום דכתיב "ולא יטמאו את מחניהם", היינו דאסור להביא טומאה לעזרה, ואין זה פסול בגוף האדם, והראיה דגם שרץ וכלים טמאים גם כן נכללים בכלל איסור זה, ואם כן אינו תלוי אם יש עליו פסול טומאה, רק דבעינן שיהא עליו טומאה ממש, שיכול לטמא אחרים... וזהו החילוק לדינא של הרמב"ם, דלגבי אכילה מחוסר כפורים יש עליו פסול טומאה, לכן אסור בקדשים ולוקה עליו, דאף אי לאו כזב דמי גם כן יש עליו דין טמא לענין זה, אבל מכרת פטור ממיעוט הקרא דטומאתו עליו, אבל לענין ביאת מקדש דתלוי בטומאה ממש דהוא איסור הכנסת טומאה, וכיון דאינו טמא רק פסול ואינו מכניס בביאתו טומאה למקדש שפיר כתב דאין לוקה ודו"ק.

דברי הגר"ח מבוארים. מחוסר כפורים יש לו שם טומאה ופסול, אבל אינו נחשב למכניס טומאה באופן שמרבה טומאה, שכן אינו מטמא אף כי עליו בעצמו יש שם טומאה. נראה שלפיכך לא נאמר עליו שמשלחין אותו, שכן השילוח הוא מצוה על הציבור מצד שמירה שלא להביא טומאה "ולא יטמאו את מחניהם", וכיון שמחוסר כפורים אינו מביא טומאה, אין בו דין שילוח. מכל מקום הוא בעצמו אסור להכנס בטומאה. לכן דקדק הרמב"ם לכתוב שאינו נכנס, ולא כתב שמשלחין אותו כמו שכתב בשאר הלכות.

מדות שהתורה נדרשת בהן

דבר שהיה בכלל

דרשו בספרי (נשא, א' והובא ברמב"ם בהל' ביאת המקדש ריש פ"ג):

"וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש", שומעני ששלשתן במקום אחד, תלמוד לומר במצורע "בדד ישב מחוץ למחנה מושבו", מצורע היה בכלל ויצא מן הכלל ולימד על הכלל, מצורע שהחמרה טומאתו וחמור שילוחו משילוח חבריו, אף כל שהחמרה טומאתו חמור שילוחו משילוח חבריו.

דרשה זו בנויה על מדה מ"ג מדות שנאמרו בספרא:

כל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד, לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל כולו יצא.

חידוש נפלא יש בדבר זה שדוקא דין מצורע שייך למידה זו של דבר שיצא מן הכלל. מידה זו מלמדת, שאף שדבר יצא מן הכלל, עדיין שם הכלל עליו. שייך הוא אל הכלל ואינו מנותק ממנו. ביציאתו מן הכלל מושך הדבר את כל הכלל אחריו, שהרי מחובר הוא לכל ענייני הכלל.

מצורע היה בכלל הטמאים ויצא מן הכלל אל "מחוץ למחנה" - חוץ לג' מחנות. יציאתו אינה מנתקת אותו מכלל הטמאים, ולא ללמד על עצמו לבדו יצא, כי אם ללמד על כלל הטמאים - זב וטמא מת - שאף הם משתלחים בהדרגה, שכל החמור מחברו שילוחו חמור, וזב משתלח חוץ לב' מחנות, וטמא מת משתלח ממחנה שכינה. אף המצורעים בימי אלישע שיצאו מחוץ למחנה (מלכים ב' ד'), לא ניתקו עצמם מן הכלל, והם הם שהיו אנשי בשורה להציל את הכלל מן הרעב.

בנין אב משני כתובים

אמרו בספרא במדרש י"ג מדות:

מבנין אב משני כתובים כיצד, לא פרשת הנרות כהרי שלוח טמאים, ולא פרשת שלוח טמאים כהרי פרשת הנרות, הצד השווה שבהן שהם בצו, מיד ולדורות, אף כל דבר שהוא בצו יהא מיד ולדורות.

נאמר "צו" בפרשת שילוח טמאים (במדבר ה', ב'):

צו את בני ישראל וישלחו מן המחנה כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש.

ונאמר צו בפרשת הנרות (ויקרא כ"ד, ב'):

צו את בני ישראל ויקחו אליהם שמן זית וכן כתיב למאור להעלות נר תמיד.

פרשת שילוח טמאים עוסקת בטיפול בשלילה. המות הוא חדלון והטומאה לעולם קשורה במות⁷. פרשה זו עניינה הוא ההווה, שכן הטומאה היא זמנית. כאן המקור ל"צו" שהוא "מיד".

אל מול פרשה זו ניצבת פרשת הנרות, היא פרשת האור, החסד והשפע. פרשה זו היא בנין אב "לדורות", "להעלות נר תמיד".

שתי הפרשיות יחדיו מהוות "בנין אב משני כתובים". נאמר "צו" בפרשת שילוח טמאים, הבונה את ההווה, "מיד", ונאמר "צו" בפרשת הנרות הבונה את התמיד, "לדורות". ומכאן אנו למדים שכל מקום שנאמר בו "צו", הרי הוא "מיד ולדורות".

שתי הפרשיות מבריחות מן הקצה אל הקצה, מחושך המות והטומאה אל אור מנורת התמיד, ומן הטומאה אל הטהרה, ויחדיו בונות הן "בנין אב" במילה המשותפת לשתייהן: "צו". המצוה היא הקו המחבר חיי שעה עם חיי עולם, ומעלה את חיי הזמן למעלת נצח.

---

⁷ עי' כוזרי מאמר שני, ס'.

